LIETUVOS RESPUBLIKOS
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. IX-884 19[3] STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos verslo įmonės, savo veikloje suvartojančios sąlyginai didelį elektros energijos kiekį, susiduria su struktūrine elektros energijos kainų problema, kuri nėra laikinas rinkos svyravimas, o prognozuojamas daugiametis reiškinys. Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos (VERT) skaičiavimai rodo, kad reguliuojama elektros energijos kainos dalis 2027–2031 m. laikotarpiu augs infliacijos tempu, o rinkos (nereguliuojama) kaina išliks santykinai aukšta. Bendras galutinis elektros energijos kainų lygis verslo segmento vartotojams 2027–2031 m. sieks 13–15 ct/kWh, tai yra reikšmingai daugiau nei prognozuojamas lygis po 2031 m., kai atsinaujinančių išteklių gamybos mastai Lietuvoje ir regione išaugs ir rinkos kaina pradės mažėti. Tai atitinka ir Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje nurodytą elektros energijos kainų dinamiką.[1] Taip susidaro asimetrinis kainų laikotarpis: minėtos verslo įmonės labiausiai nukentės būtent tuo laikotarpiu, kai jų konkurentai ES viduje ir trečiosiose šalyse mokės mažiau arba gaus paramą.

ES šalyse, kuriose pramonė generuoja ženklų indėlį į BVP, imtasi taikyti įvairias energijos kainų augimo stabilizavimo priemones, skirtas pramonės ir apskritai verslo konkurencingumui didinti.[2]

Šiame kontekste siūlomas pakeitimas atlieptų konkretų rinkos trūkumą – trumpalaikę ir prognozuojamą kainų asimetriją, kurios pačios įmonės negali valdyti techninėmis (PPA[3] sutartys ir rinka vis dar nepakankamai prieinamos) ar finansinėmis išvestinėmis priemonėmis.

Siūloma priemonė atliepia ES lygmens politinius dokumentus, susijusius su verslo konkurencingumo didinimu.

Visų pirma siūloma priemonė tiesiogiai prisideda prie Draghi konkurencingumo ataskaitoje keliamų problemų sprendimo.[4] Ataskaitoje išskiriamos dvi pagrindinių priemonių kategorijos: politika, skirta bendrai energetikos sistemos kainai mažinti, ir politika, skirta energetikos sistemos kaštų daliai, tenkančiai energijai imlioms pramonės ir verslo įmonėms, sumažinti. Ataskaitoje pripažįstama, kad elektros energijos kainos stambiausiems gamybos sektoriaus vartotojams Europoje yra daugiau nei dvigubai didesnės nei analogiškiems vartotojams Jungtinėse Amerikos Valstijose, ir tai kelia tiesioginę grėsmę Europos įmonių konkurencingumui. Siūloma Lietuvos schema atitinka Draghi ataskaitos logiką – laikiną, tikslinį elektros energijos kainos palengvinimą stambiausiems pramonės vartotojams pereinamuoju laikotarpiu.

Antra, siūloma priemonė atliepia Europos Komisijos patvirtintą komunikatą „Prieinamos energijos veiksmų planas“ (COM/2025/79). Šis planas, kaip pagrindinė Švaraus pramonės susitarimo dalis, skirtas ne tik namų ūkių, bet ir verslo įmonių, savo veikloje suvartojančių sąlyginai didelį elektros energijos kiekį, susiduriančių su aukštomis gamybos sąnaudomis, naštai palengvinti.

Trečia, siūloma priemonė atitinka Švaraus pramonės susitarimo valstybės pagalbos sistemą (CISAF, 2025 m.). Komisija priėmė CISAF, skirtą remti priemonėms, spartinančioms švarios energijos naudojimą, remiančioms energijai imlių vartotojų elektros energijos kaštus ir palengvinančioms pramonės energetinę transformaciją. Komisija ragina valstybes nares visapusiškai pasinaudoti CISAF, suteikiančia galimybę teikti tikslinę pagalbą energijai imliems sektoriams per kainos lengvatas.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projektą inicijavo Lietuvos Respublikos Prezidentas. Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Aplinkos ir infrastruktūros grupė.

---

[1] https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/712c4b00183b11ef8e4be9fad87afa59
[2] https://energy.ec.europa.eu/strategy/accelerateeu-strengthen-eu-energy-resilience_en#documents
[3] Angl. k. “Power purchase agreements”
[4] https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojantys įstatymai nenumato galimybės laikinai ir grąžintinai sumažinti dalį valstybės reguliuojamos elektros energijos kainos nebuitiniams elektros energijos vartotojams dėl elektros energijos kainų pokyčių, galinčių daryti neigiamą įtaką šalies ekonominiam stabilumui ir (ar) verslo konkurencingumui.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Energetikos įstatymo pakeitimo projekte siūloma nustatyti galimybę laikinai ir grąžintinai sumažinti iki 30 procentų valstybės reguliuojamos elektros energijos kainą nebuitiniams vartotojams dėl elektros energijos kainų pokyčių, galinčių daryti neigiamą įtaką šalies ekonominiam stabilumui ir (ar) verslo konkurencingumui. Remiantis Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje iškeltais tikslais dėl elektros energijos generacijos pajėgumų didinimo ir didmeninės kainos prognozių bei atsižvelgiant į lėšų poreikį, yra tikslinga laikinai taikyti priemonę ne ilgiau nei 5 metų laikotarpiui (iki 2031 metų), įmonėms, atitinkančioms bent vieną iš įstatyme nustatytų kriterijų, valstybės reguliuojamos elektros energijos kainos sumažinimą iki 30 procentų, o grąžinti nepriemoką ne ilgiau kaip per 7 metus, iki 2038 metų. Tokiu būdu būtų pasiektas efektas, kad iki 2038 m. būtų išlaikytas galutinis elektros kainos (įskaitant valstybės reguliuojamą ir rinkos dalį) stabilumas verslo segmentui, kurio galutinėje produkcijoje ar paslaugose energijos sąnaudos sudaro reikšmingą dalį.

Įstatymu numatoma sumažinti iki 30 procentų valstybės reguliuojamos elektros energijos kainą 5 metų laikotarpiu nebuitiniams vartotojams, kurių leistina naudoti galia yra ne mažesnė kaip 500 kW arba faktinis elektros energijos suvartojimas yra ne mažesnis kaip 500 000 kWh per metus, o finansinės paramos administratorių, jo funkcijas ir finansinės paramos nebuitiniams vartotojams skyrimo ir administravimo tvarką nustato Vyriausybė. Svarbu pažymėti, kad pateikti du tinkamų pareiškėjų kriterijai atsižvelgiant į tai, kad finansine priemone galėtų pasinaudoti ir įmonės, turinčios mažesnę leistiną naudoti galią, tačiau didesnį elektros vartojimą, o tai reiškia ir didesnes elektros energijos sąnaudas galutiniame paslaugų ar produktų savikainos balanse. Tokiu būdu yra išlaikomas objektyvumas ir nekuriami papildomi apribojimai galimiems naudos gavėjams.

Svarbu pažymėti, kad finansinė priemonė yra modeliuojama taip, kad neturėtų neigiamo poveikio biudžeto deficitui. Siekiant užtikrinti kuo mažesnę administracinę naštą naudos gavėjams, svarstytina, kad Vyriausybė finansinę priemonę įgyvendintų per elektros skirstymo ir perdavimo operatorius, iki 5 metų sumažinant valstybės reguliuojamos elektros energijos kainos dalį iki 30 procentų, o elektros skirstymo ir perdavimo operatoriams negautos pajamos būtų kompensuotos iš valstybės skolintų lėšų, kurios būtų numatytos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme.

Preliminariais vertinimais, yra apie 1700 įmonių, atitinkančių vieną iš kriterijų. Vertinant lėšų poreikį, modeliuojama, kad jeigu 30 procentų valstybės reguliuojamos elektros energijos kainos kompensavimui būtų pateikta apie 80 proc. prašymų nuo visų atitinkančių kriterijus įmonių, lėšų poreikis sudarytų apie 50 mln. eurų per metus.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikia imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus įstatymų projektus, įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai nenumatoma.

7. Galima priimtų įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir plėtrai

Priėmus įstatymų projektus, įtaka bendrai verslo aplinkai pagerės, nes bus sudarytos galimybės sušvelninti energetinių išteklių kainų augimo poveikį verslo konkurencingumui.

8. Įstatymų projektų atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymų projektus, reikės priimti poįstatyminius teisės aktus.

10. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams ir įstatymų projektų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir ES teisei

Įstatymų projektų nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms, ES dokumentams.

12. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir terminai

Bus rengiami atskiri įgyvendinamieji teisės aktai. Vyriausybė turės paskirti finansinės paramos administratorių, nustatyti funkcijas ir finansinės paramos nebuitiniams vartotojams skyrimo ir administravimo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo pakeitimai prisidės prie ekonomikos stabilumo, finansinės priemonės finansavimo šaltinis numatomas valstybės biudžeto skolintos lėšos. Pati finansinė priemonė turės būti įgyvendinta taip, kad neturėtų poveikio biudžeto deficitui.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai, rekomendacijos ir išvados

Rengiant įstatymo projektą, pasiūlymas aptartas su Energetikos ministerija, Valstybine energetikos reguliavimo taryba, Lietuvos pramonininkų konfederacija ir Lietuvos verslo konfederacija.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Elektros kainų pokyčiai“, „verslo konkurencingumas“, „finansinė parama“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Papildomų pagrindimų ir paaiškinimų nėra.

_____